

THYMUS

SORTIMENTS- EN GEBRUIKSWAARDEONDERZOEK

Thymus (Tijm) is een van de grotere geslachten (circa 150 soorten) van de Lamiaceae (Lipbloemenfamilie). Het zijn dwergstruiken of halfstruiken met kleine gaafrandige bladeren, die veelal een aangename aromatische geur hebben. Planten die tot *Thymus* behoren komen voor in vrijwel geheel Europa, gematigd Azië en Noord-Afrika. Ook in Nederland komt *Thymus* in het wild voor (*T. praecox* OPIZ, *T. serpyllum* L. en *T. pulegioides* L.). Verder is tijm een bekende sierplant die voornamelijk als rotsplant wordt gebruikt. Daarnaast is tijm een bekend keuken- en geneeskruid, met name *T. vulgaris* L.

Van *Thymus* zijn in Nederland ongeveer dertig soorten en cultivars in de handel. Onder andere uit Engeland zijn er de afgelopen jaren vele nieuwe vormen bijgekomen. Een probleem hierbij is de soorten en de cultivars te onderscheiden; regelmatig komen dezelfde planten onder verschillende namen voor en hebben verschillende planten soms dezelfde naam. Deze problemen hebben ertoe geleid, dat op verzoek van de Vereniging van Vaste Plantenkwekers het sortiment is onderzocht op het Proefstation voor de Boomkwekerij te Boskoop in samenwerking met de Vakgroep Plantentaxonomie van de Landbouwwuniversiteit te Wageningen.

In dit artikel zijn de resultaten van het sortimentsonderzoek opgenomen en aangevuld met gegevens omtrent de gebruikswaarde. Voorts wordt er orde en duidelijkheid geschapen in de nomenclatorische verwarring. Verder is er een determinatietabel opgesteld en wordt er een beschrijving gegeven van een groot deel van de in Nederland aanwezige soorten en cultivars.

MORFOLOGIE

Tijmsorten zijn altijdgroene, aromatische dwergstruikjes of halfstruikjes. Bij veel soorten komt gynodioecie voor, dat wil zeggen dat er naast planten met normale tweeslachtige bloemen ook regelmatig exemplaren met bloemen zonder functionele meeldraden worden aangetroffen.

De stengels zijn tenminste aan de basis houtig, liggend, opstijgend of opgaand. Verder zijn ze vierhoekig, met beharing rondom, aan weerszijden of alleen op de hoeken van de stengel (ribben). De bladeren zijn klein en gaafrandig, al dan niet gewimperd met veelal zichtbare olieklieren, gesteeld of zittend en zeer variabel in vorm, beharing en nervatuur.

De bloemen staan in okselstandige bijschermen, waarbij de schutbladen soms verschillen van de stengelbladen. De twee tegenoverstaande bijschermen vormen samen een schijnkrans, waarbij het geheel van achtereenvolgende schijnkransen veelal een eindstandige bol- of aarvormig samengestelde bloeiwijze vormt.

De kelk is bijna altijd tweelippig, 10-13-nervig en buis- of klokvormig. De kelkbuis heeft bovenaan aan de binnenzijde een dichte krans haren. De bovenlip heeft drie veelal afstaande, al dan niet gewimperde tanden. De onderlip heeft twee lange, veelal iets naar binnen gebogen en gewimperde, priemvormige tanden.

De kroon is zwak tweelippig, paars, roze of wit en bestaat uit vijf met de kelkbladen alternerende (= elkaar beurtelings afwisselende), lobben. De kroonbuis steekt veelal net of net niet boven de kelkbuis uit. De bovenlip heeft twee veelal opstaande, half vergroeide lobben. De onderlip heeft drie duidelijk afstaande lobben.

¹⁾ Onderzoeker sortiment Proefstation voor de Boomkwekerij, Boskoop tot 31 mei 1992; thans hortulanus Arboretum Trompenburg, Rotterdam.

²⁾ Onderzoeker sortiment Proefstation voor de Boomkwekerij, Boskoop, per 1 oktober 1992. Gedurende het onderzoek verbonden aan de Vakgroep Plantentaxonomie van de Landbouwwuniversiteit, Wageningen.

Er zijn vier meeldraden, meestal twee lange en twee korte (= tweemachtig), die aan de basis met de kroonbuis zijn vergroeid en naar de top toe van elkaar uiteenwijken en daarbij buiten de kroonbuis uitsteken (tenminste de twee lange). Soms zijn de meeldraden niet ontwikkeld (= gynodioecie). Er is een tweelobbige stijl, die aan de basis van een (schijnbaar) vierhokkig vruchtbeginsel is ingeplant.

NAAMSVERWARRING EN SYSTEMATIEK

Zoals in de inleiding al vermeld, is er verwarring in de benaming van het Nederlandse handels-sortiment. Voor de soortnamen is deze verwarring terug te voeren op de moeilijkheden, die er zijn in de systematiek van het geslacht *Thymus*. Dit blijkt al bij het vergelijken van het aantal soorten in de diverse flora's. Zo bestaat volgens de "Flora von Mitteleuropa" het geslacht *Thymus* uit 35 soorten. Volgens "Flora Europaea" zijn het er circa 150 en in de "Flora of the U.S.S.R." wordt er gesproken over enkele honderden soorten.

Een oorzaak van de moeilijke systematiek is de sterke veelvormigheid, met name van de half-heesterachtige vormen in Midden-Europa en de Oriënt. Bovendien komt hybridisatie tussen de diverse soorten regelmatig voor.

In het verleden zijn van *Thymus* al verschillende indelingen gemaakt. Zo vallen volgens Lyka (1924) alle in het wild groeiende tijmen van Midden-Europa onder de verzamelsoort *Thymus serpyllum* s. lat.*). Ronniger (1924) daarentegen onderscheidt binnen deze verzamelsoort meer soorten, waaronder *T. serpyllum* L. s. str.**), *T. drucei* RONN., *T. pseudo-lanuginosus* RONN., *T. britannicus* RONN. en *T. praecox* OPIZ s. str. Jalas (in Tutin, 1972) onderscheidt binnen deze groep onder andere *T. serpyllum* L. s. str. en *T. praecox* OPIZ s. lat. Bij Jalas omvat de laatste soort tevens de door Ronniger onderscheiden soorten *T. pseudo-lanuginosus*, *T. drucei* en *T. britannicus*. In latere literatuur wordt vaak *T. pseudolanuginosus* geschreven (dus zonder koppelstreepje).

De drie vermelde indelingen voor *Thymus* worden in het Nederlandse handelssortiment door elkaar gebruikt. Voor het aanbrengen van orde is het noodzakelijk om consequent de soortindeling van één auteur te gebruiken.

Hierbij is gekozen voor de indeling van Jalas (zoals gegeven in "Flora Europaea"), omdat deze het meest recent is en omdat daarbij naast morfologische kenmerken ook aanvullende criteria zoals chromosoomaantallen worden betrokken. Ook in de meer moderne tuinflora's (bijvoorbeeld Encke e.a., 1984 en Jelitto e.a., 1985) is een duidelijke tendens waarneembaar deze indeling te volgen. Ook op cultivarniveau zijn er naamsveranderingen. Een oorzaak hiervan is gelegen in de veelal zeer summiere en soms zelfs slechte beschrijvingen van de cultivars en ook soorten in de diverse tuinflora's en kwekerscatalogi. Hierdoor is determinatie of controle op de benaming zeer moeilijk. Ook wordt er in tuinliteratuur en door kwekers vaak te slordig omgesprongen met namen, waardoor gemakkelijk naamsverwisselingen en -verbasteringen ontstaan. Een bijkomstigheid waardoor nog meer verwarring ontstaat is, dat er ook in cultuur gemakkelijk hybriden en onzuivere nakomelingen tussen of naast de moederplant opschieten en daarmee kunnen worden verward. Verder kan er met name bij de bontbladige cultivars terugslag naar anders gekleurd blad ontstaan.

Het achterhalen van de zuivere cultivars en het vinden van de geldige cultivarnaam was hierdoor een moeilijke aangelegenheid.

SIER- EN GEBRUIKSWAARDE

Naast het gebruik van tijm als keuken- en geneeskruid (met name voor de etherische olie) en minder als geurplant (onder andere in geurkussentjes) en bijenplant bij imkers (geliefd om de speciale honing), is in Nederland vooral het gebruik als sierplant van belang.

De siertijm kan worden verdeeld in struikvormende en zodevormende planten. De struiktijmen (*T. vulgaris* L. en enkele cultivars van *T. × citriodorus* (PERS.) SCHREB.) ontleen hun sierwaarde aan de habitus en/of de bloemen en soms aan de bladkleur of geur. De zodevormende tijmen (zoals *T. praecox* Opiz) kunnen zich ontwikkelen tot prachtige tapijten, waarbij ook de bloemen en/of de bladeren (kleur en beharing) vaak bijdragen aan de sierwaarde. Vooral de zodevormende tijmen zijn bij uitstek geschikt voor de rotstuin of voor randbeplanting.

*) s. lat. = sensu lato = in ruime zin

**) s. str. = sensu stricto = in enge zin

Tijmen gedijen zeer goed en kunnen zeer lang leven op droge, schrale, warme en zonnige plaatsen. Op minder zonnige en minder droge standplaatsen kan de plant weelderig groeien. Dit kan 's winters tot schimmelaantasting leiden, waardoor de planten geheel of gedeeltelijk afsterven.

VERMEERDERING

Voor de vermeerdering geldt dat de zodevormers het best kunnen worden gescheurd in augustus-september of maart, of eventueel gestekt in mei-juni. De struikvormen kunnen worden gestekt in mei-juni. Indien het niet bezwaarlijk is dat er enige variatie is in de nakomelingen, kan eventueel worden gezaaid direct na het rijpen van het zaad in de nazomer of anders in maart-april van het volgende jaar.

DETERMINATIETABEL

De determinatietabel voor de in Nederland voorkomende tijmen is gebaseerd op die van dr B.K. Boom, Nederlandse Dendrologie, 12e druk (1982).

1. a) stengels opgaand-opstijgend; bladrand niet gewimperd of alleen schaars aan de voet en dan stengels rondom behaard 2
b) stengels liggend-opstijgend; bladrand duidelijk gewimperd 4
2. a) zeer compact struikje (ca. 5 cm), zeer zelden bloeiend, reukloos, bijna kaal; bladeren zeer klein, 1.5-3 mm, vlezig (*T. serpyllum* 'Elfin') 'Elfin' 4
b) plant hoger dan 10 cm, elk jaar bloeiend; bladeren geurend, groter dan 3 mm 3
3. struikje (15-40 cm), kruidig geurend; stengels opgaand, aan de 4 zijden even sterk behaard; bladeren 5-10 mm, smal-eirond, randen terug-gerold, onderzijde kort fluwelig behaard; bloemen in boven elkaar ge-plaatste schijnkransen; kelk ongewimperd; kroon licht paarsroze tot wit - Medit., cult. sedert oudheid (Grieken), V-VIII (vorstgevoelig). *vulgaris* L. - Echte tijm

'**Compactus**', bloemen licht paarsroze, compacte vorm.

afwijkend: struikje (10-30 cm), kruidig of naar citroenen geurend; stengels opstijgend-opgaand, rondom behaard, vooral op de ribben; bladeren met randen niet of weinig ingerold, soms iets gewimperd; boventanden van de kelk meestal gewimperd; kroon licht- tot donker paarsroze - *T. pulegioides* × *T. vulgaris*, cult. 1596-N., VI-IX × *citriodorus* (PERS.) SCHREB. - Citroentijm

'**Silver Queen**' (*T.* × *c.* 'Silver Beauty'; een selectie uit *T.* × *c.* 'Argenteovariegatus'), bladeren witbont, geur zwak kruidig. - '**Doone Valley**' (W. Archer), liggend-opstijgend, bladeren geelbont, sterk naar citroenen geurend. - '**Golden King**', opgaand, bladeren geelbont, sterk naar citroenen geurend, VI-VIII. - '**Aureus**', bladeren groen-geel, geur kruidig, VI-VIII. - '**Bertram Anderson**' (*T.* 'E.B. Anderson'), sterk lijkend op de vorige, bladeren geel (vooral 's winters), VII-IX.

4. a) bladeren lancet- of spatelvormig; stengel rondom behaard 5
b) bladeren eivormig; stengel aan weerszijden of alleen op de ribben behaard 6
5. struikje (ca. 10 cm), zodevormend, ruw tot zacht behaard, zwak geu-rend; stengels liggend; bladeren 4-10 mm, smal-lancetvormig, randen teruggewerold; schutbladen meestal duidelijk breder dan de stengelbla- den; kelk met lancetvormige boventanden; kroon paarsroze - Balkan, Krim, V-VII (vorstgevoelig) (*T. ciliatus* HORT.) *cherlerioides* Vis.

afwijkend: plant bijna kaal, sterk en typisch geurend; bladeren vlak, spatelvormig; schutbladen als stengelbladen; kelk met zeer korte driehoekige boventanden - Spanje, Port., Azoren, VI-VII *caespitius* BROT.

6. halfstruikje (ca. 15 cm), zonder steriele, kruipende uitlopers; stengels opstijgend, alleen op de ribben behaard; bladeren 5-15 mm, ei- vormig; bloemen in onderbroken aarvormige bloeiwijzen; kelk met ge- wimperde boventanden; kroon wit of paarsroze - Eur., lang in cultuur, VI-IX *pulegioides* L. - Grote wilde tijm

'**Splendens**', in alle delen groter, bloemen donker paarsroze (nog in cultuur?). - '**Albus**', bloemen wit. - '**Purpurteppich**', bloemen donker paarsroze.

afwijkend: plant (ca. 10 cm) zodevormend, met steriele kruipende uitlopers; stengels liggend-opstijgend, aan weerszijden behaard; bla- deren 4-8 mm, met randnerf; bloemen in bolvormige-langwerpige, aar- achtige bloeiwijzen, vaak zonder lagere schijnkransen - Eur., cult. 1596-Eng., V-VIII (*T. drucei* RONN., *T. serpyllum* HORT.) *praecox* OPIZ subsp. *arcticus* (E. DURAND) JALAS - Kruiptijm

1. Behaarde kruiptijmen (bladeren met behaarde bovenzijde): 'Hall's Variety', vroeg bloeiend (vanaf V), matig behaard, kroon paarsroze met 2 opvallende stippen op de onderlip. - 'Bressingham', matig behaard, zonder 2 witte stippen op de onderlip. - 'Mountain Select' (*T. pseudolanuginosus* 'Mountain Select') - Bloeiende woltijm - sterk behaard, kroon paarsroze. - 'Pseudolanuginosus' (*T. britannicus* RONN., *T. lanuginosus* HORT., *T. pseudolanuginosus* RONN. & JALAS) - Wollige tijm - matig bloeirijk, VI-VII, bloemen klein, (licht) paarsroze, zonder meeldraden. - 'Minor', compacte vorm met paarsroze bloemen. - 'Pin-cushion', bladeren langwerpige-lancetvormig, bloemen egaal paarsroze, VI-VII. - 'Pink Chintz', laat bloeiend (VII-VIII), bloemen (licht) paarsroze. - 'Pygmaeus', als 'Minor' maar met donkerder bloemen. - 'Russettings', kroon klein, paarsroze, lip met donkere vlek, zonder meeldraden.

2. Kale kruiptijmen (bladeren met onbehaarde bovenzijde): 'Albiflorus' (*T. serpyllum* 'Albus' HORT.), kroon wit. - 'Annie Hall', kroon wit met iets paarsroze zweem. - 'Coccineus', kroon paarsroze. - 'Carmineus', kroon donker paarsroze - 'Goldstream', bladeren geelbont, naar citroenen geurend. - 'Purple Beauty' (*T. serpyllum* 'Atropurpureus' HORT.) bloemen groot, donker paarsroze.

afwijkend: stengels kaal tot rondom behaard, veelal roodachtig; bladeren klein, ca. 4 mm lang, vrij dik, met spitse top; kelk met onge-wimperde boventanden. - Corsica, Sardinië, cult. 1908-Eng., VI-VIII herba-barona LOISEL.

SORTIMENT

Thymus 'Anderson's Gold' - zie *Thymus* × *citriodorus* 'Bertram Anderson'

Thymus britannicus RONN. - zie *Thymus praecox* 'Pseudolanuginosus'

Thymus britannicus 'Mountain Select' - zie *Thymus praecox* 'Mountain Select'

Thymus broussonetii HORT. non BOISS. - zie *Thymus cherlerioides*

Thymus caespititius BROT.- Spanje, Portugal en Azoren

Dwergstruik, ca. 10 cm, zodevormend, bijna kaal, sterk en typisch geurend. De bladeren zijn ca. 8 mm lang, spatelvormig, zittend en gewimperd. De bloemen staan in korte bolvormige bloeiwijzen. De schutbladen zijn als de stengelbladen. De kelk heeft typische, zeer korte driehoekige boventanden, die kaal of kort gewimperd zijn. De kroon is paarsroze. Bloeitijd juni-juli.

Deze soort onderscheidt zich duidelijk van alle andere soorten uit het sortiment door de typische spatelvormige loofbladen, de typische kelk met de ondertanden, die bijna driehoekig zijn en de zeer kleine boventanden en de typische geur.

Aantrekkelijk zijn de geur, de frisse bladkleur, de zodevormende eigenschap en de paarsroze bloemen. In strenge winters kan deze tijm te lijden hebben van de vorst.

Thymus caespititius 'Compact Gem' (nieuwe naam)

GROEIWIJZE: matig krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende, compacte dwerg-halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 6 mm lang, smal-spatelvormig, lichtgroen, gewimperd aan de basis, kaal, sterk en typisch geurend.

BLOEMEN: matig talrijk, paarsroze (RHS CC 70B), zonder honingmerk, zonder meeldraden, juni-juli.

Opvallend aan deze cultivar zijn de compacte vorm, de mannelijk steriliteit en de voor de hele soort geldende typische kelk en blaadjes. Om deze te onderscheiden van de "gewone" *T. caespititius* werd deze plant in het handelsverkeer met de term "compact" aangeduid. Besloten is om deze plant de cultivarnaam 'Compact Gem' te geven. Door de gedrongen groeiwijze is deze tijm uitermate geschikt voor een trogbeplanting of voor een kleine rotstuint, maar gedurende de winter dient de plant te worden beschermd.

Thymus cherlerioides VIS. - Balkan en Krim

syn. *Thymus broussonetii* HORT. non Boiss.

Thymus ciliatus 'Pubescens' HORT. non BENTH.

Dwergstruik, ca. 10 cm, zodevormend, ruw tot zacht behaard, zwak geurend. De stengels zijn liggend en rondom behaard. De bladeren zijn 4-10 mm lang, smal lancetvormig, zittend, grijsgroen, gewimperd en hebben teruggedroefde randen. De bloeiwijze is kort en bolvormig met schutbladen, die veelal paarsachtig zijn gekleurd en meestal duidelijk breder zijn dan de loofbladen. De kelk heeft typische lancetvormige, gewimperde boventanden. De 5-7 mm lange kroon is paarsroze (bij het in Nederland aangetroffen type RHS CC 68A-B) en heeft een matig duidelijk honingmerk, bestaande uit donker paarsroze vlekken. Bloeitijd mei-juli.

Deze soort onderscheidt zich van de andere soorten uit het sortiment door de ruw behaarde blaadjes met duidelijk teruggedroefde bladranden, de schutbladen, die in vorm en kleur (matig) afwijken van de stengelbladen en de opvallend langwerpige boventanden van de kelk.

Aantrekkelijk zijn de smalle behaarde blaadjes, de zodevorming en de bloemen. De plant is winterhard in milde winters maar dient iets te worden beschermd tijdens strenge winters.

Thymus ciliatus 'Pubescens' HORT. non BENTH. - zie *Thymus cherlerioides*

Thymus × *citriodorus* (PERS.) SCHREB. - Citroentijm (Nederland, 1596)

(*Thymus pulegioides* × *T. vulgaris*)

Struikje, 10-30 cm hoog, kruidig of naar citroenen geurend, kort behaard tot bijna kaal. De stengels zijn opstijgend-opgaand en rondom behaard met meestal accumulatie op de hoeken van de stengel. De bladeren zijn 5-12 mm lang, ovaal-eivormig, met randen niet of weinig teruggedroefd, gesteeld, soms iets gewimperd en onderzijde kort fluwelig behaard tot kaal. De bloemen staan in onderbroken aarvormige bloeiwijzen. De boventanden van de kelk zijn even lang of iets langer dan breed en deze zijn meestal gewimperd. De kroon is licht- tot donker paarsroze. Bloeitijd juni-september.

Thymus × *citriodorus* 'Anderson's Gold' - zie *Thymus* × *citriodorus* 'Bertram Anderson'

Thymus × *citriodorus* 'Argenteovariegatus' - zie *Thymus* × *citriodorus* 'Silver Queen'

Thymus × *citriodorus* 'Argenteus' - zie *Thymus* × *citriodorus* 'Silver Queen'

Thymus × *citriodorus* 'Aureus'

GROEIWIJZE: vrij krachtige, ca. 15 cm hoge, opgaande-opstijgende, dwerg-halfheester.

BLADEREN: ca. 7 mm lang, omgekeerd eirond-eirond, soms met iets teruggedroefde randen, onduidelijk gesteeld, geelgroen (met name in de winter), tijdens de bloei vaak groen, meestal ongewimperd en kaal, sterk en typisch geurend (geen citroengeur!)

BLOEMEN: talrijk, in lange, onderbroken aarvormige bloeiwijzen, licht paarsroze (RHS CC 69A-B) zonder honingmerk, geen meeldraden, juni-augustus.

Deze cultivar onderscheidt zich van de meeste andere door de opvallend geelgroene, meestal ongewimperde, typisch geurende blaadjes.

Aantrekkelijk zijn de geelgroene blaadjes, de sterke groei, de rijke bloei en de typische geur. De cultivar 'Aureus' staat morfologisch precies tussen *T. vulgaris* en *T. pulegioides* in. Er kunnen binnen een plant delen terugslaan naar donkergroene blaadjes. Bovendien is de bladkleur in het generatieve stadium veel minder geel (soms bijna gewoon groen), dan in het vegetatieve stadium. Evenals bij de andere vormen van *T. × citriodorus* is het mogelijk, dat van oudere planten na de winter stukken blijken te zijn afgestorven. Door de nog levende delen flink terug te snoeien kan de plant worden verjongd.

Thymus × citriodorus 'Bertram Anderson' (E.B. Anderson, Engeland)

syn. *Thymus × citriodorus* 'Anderson's Gold'
Thymus 'Anderson's Gold'
Thymus 'E.B. Anderson'

GROEIWIJZE: vrij krachtige, ca. 15 cm hoge, opgaande-opstijgende half-dwergheester.

BLADEREN: ca. 7 mm lang, omgekeerd eirond-eirond, soms met iets teruggerolde rand, onduidelijk gesteeld, geel (met name de in winter), tijdens de bloei vaak geelgroen, meestal ongewimperd, kaal, matig geurend (geen citroengeur!)

BLOEMEN: zeer talrijk, in lange, onderbroken aarvormige bloeiwijzen, paarsroze, zonder honingmerk en zonder meeldraden, juli-september.

Deze cultivar lijkt veel op *Thymus × citriodorus* 'Aureus', maar verschilt voornamelijk door de latere bloeitijd, de gelere kleur van de blaadjes en de iets donkerder bloemen.

Thymus × citriodorus 'Doone Valley' (W. Archer, Engeland)

syn. *Thymus* 'Doone Valley'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met liggende-opstijgende stengels.

BLADEREN: ca. 7 mm lang, eirond, kort gesteeld, geelbont (donkergroen met gele top), soms geheel donkergroen of geheel geel, gewimperd aan de basis, verder vrijwel kaal, sterk naar citroenen geurend.

BLOEMEN: talrijk, in lange, onderbroken aarvormige bloeiwijzen, paarsroze (RHS CC 68B-C) met duidelijk, donker paarsroze gevlekt honingmerk, zonder meeldraden, juli-augustus.

'Doone Valley' onderscheidt zich van de meeste andere door de donkergroene, geelgeklepte blaadjes. De citroengeur is na aanraking van de blaadjes zeer sterk aanwezig.

De aantrekkelijkheid is gelegen in de rijke bloei en de zodevorming. Een nadeel is dat 'Doone Valley' maar matig winterhard is en na enkele jaren afsterft vanuit het hart van de plant.

De kleur van de bonte blaadjes is het sterkst in het vegetatieve stadium; tijdens de bloei kan de plant geheel groen zijn. Verder zijn in de winter en in het vroege voorjaar de topjes van de scheuten rood getint.

Thymus × citriodorus 'Golden King'

GROEIWIJZE: krachtig opgaand, 15-25 cm hoog; halfheester.

BLADEREN: tot 10 mm lang, ovaal tot eirond, duidelijk gesteeld, lichtgroen met gele rand (soms geheel groen of geel), kaal, maar met enkele wimpers aan de basis, sterk naar citroenen geurend.

BLOEMEN: talrijk, in lange, onderbroken aarvormige bloeiwijzen, licht paarsroze (RHS CC 75D), zonder meeldraden, juli-augustus.

De cultivar 'Golden King' lijkt op 'Doone Valley', maar heeft een meer opgaande groeiwijze, grotere bladeren en een lichter gekleurde kroon. Bovendien zijn de bladeren van 'Golden King' geel gekleurd vanuit de randen en de bladeren van 'Doone Valley' vanuit de top.

Thymus × citriodorus 'Silver Beauty' - zie *Thymus × citriodorus* 'Silver Queen'

Thymus × citriodorus 'Silver Posie' - zie *Thymus × citriodorus* 'Silver Queen'

Thymus × citriodorus 'Silver Queen' - zie kleurenfoto

syn. *Thymus × citriodorus* 'Argenteovariegatus'
Thymus × citriodorus 'Argenteus'
Thymus × citriodorus 'Silver Beauty'
Thymus × citriodorus 'Silver Posie'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 20 cm hoge dwergheester met opgaande stengels.

BLADEREN: ca. 6 mm lang, eirond tot ovaal, met teruggerolde rand, witbont (groen met witte rand), gesteeld, soms gewimperd aan de basis, kort behaard, matig geurend (geen citroengeur!)

BLOEMEN: in lange, onderbroken aarvormige bloeiwijzen, licht paarsroze (RHS CC 69A-B), zonder honingmerk en zonder meeldraden, juni-augustus.

De plant onderscheidt zich van de meeste andere cultivars door de struikachtige habitus, de witbonte blaadjes met teruggerolde randen en de duidelijk zichtbare olieklieren (als bruine puntjes op de bladschijf).

Aantrekkelijk zijn de witbonte blaadjes, de sterke groei-kracht en de struikachtige habitus. De bloei is weinig opvallend door de bleekroze kleur in combinatie met de bonte blaadjes.

'Silver Queen' is morfologisch bijna identiek aan *Thymus vulgaris*, maar de regelmatig voorkomen- de wimperharen aan de bladvoet verraden de verwantschap met *T. pulegioides*.

De bontheid binnen een plant kan variëren. Naast verschil in intensiteit van het groen van het blad en de witte bladrand komen regelmatig scheuten voor met terugslag naar geheel groene bladeren of naar groene bladeren met geelachtige randen. Soms worden ook takjes aangetroffen met geheel crème-witte bladeren. In de praktijk is een aantal klonen in omloop van de witbonte *Thymus × citriodorus*, die zeer moeilijk zijn te onderscheiden. Deze zijn ontstaan als een afwijkend takje en zijn door de winners voorzien van namen als 'Argenteovariegatus', 'Argenteus', 'Silver Beauty', 'Silver Posie' en dergelijke. Het bleek niet mogelijk om deze onderling nauwelijks verschillende selecties aan de hand van de zeer gebrekkige beschrijvingen te identificeren. Daarom zijn de witbonte vormen van *T. × citriodorus* hier bijeengebracht onder de naam *Thymus × citriodorus* 'Silver Queen'.

Thymus doerfleri 'Bressingham Pink' - zie *Thymus praecox* 'Bressingham'

Thymus doerfleri 'Bressingham Seedling' - zie *Thymus praecox* 'Bressingham'

Thymus 'Doone Valley' - zie *Thymus × citriodorus* 'Doone Valley'

Thymus drucei - zie *Thymus praecox*

Thymus 'E.B. Anderson' - zie *Thymus × citriodorus* 'Bertram Anderson'

Thymus 'Elfin' (W. Archer, Engeland, circa 1969)

syn. *Thymus serpyllum* 'Elfin'

GROEIWIJZE: laag, ca. 5 cm hoog, zeer compact halfheestertje met korte, opgaande, soms schuin opgaande stengels.

BLADEREN: zeer klein, ca. 2 mm lang, eirond met spitse bladpunt, vlezig, gesteeld, donkergroen, al dan niet gewimperd, kaal tot zeer kort behaard, reukloos.

BLOEMEN: zelden aanwezig (in de literatuur beschreven als mauveroze en zeer klein).

Deze cultivar wijkt sterk af van de andere vermelde tijmen, maar lijkt enigszins op *Thymus herba-barona*. De plant zou in Engeland zijn gevonden in een natuurlijke tijmbegroeiing. Typisch zijn de zeer compacte habitus, de zeer kleine vlezige, al dan niet gewimperde, kale, reukloze bladeren en de veelal afwezige bloei.

De aantrekkelijkheid wordt ontleend aan de grappige bolvormige habitus. De plant is bij uitstek geschikt voor aanplant in een trog of in de rotstuin.

Thymus 'Hall's Variety' - zie *Thymus praecox* 'Hall's Variety'

Thymus herba-barona LOISEL. - Corsica, Sardinië (ingev. Engeland 1908)

Halfstruikje, 5-10 cm hoog, zodevormend, spaarzaam behaard. De stengels zijn liggend-opstijgend, veelal rood gekleurd en kaal tot rondom behaard. De bladeren zijn ca. 5 mm lang, ovaal tot eirond, vrij dik, gesteeld, met spitse top, met of soms zonder enkele wimperharen aan de basis, verder kaal (soms iets behaard) met onzichtbare nerven. De schutbladen verschillen niet van de loofbladen. De bloemen staan in aarvormige bloeiwijzen. De kelk heeft ongewimperde, iets langwerpige-driehoekige boventanden. De kroon is paarsroze. Bloeitijd juni-juli.

De in Nederland gekweekte vorm van deze soort is kaal, met kleine bladeren, rood getinte stengels en kelk, een paarsroze kroon (HCC 633/1) en geen meeldraden. Het is een aardige bodembedekker op beschutte plaatsen in de volle zon. De plant is in koudere winters niet betrouwbaar winterhard. De geur die vrijkomt na aanraking van het blad doet denken aan die van karwijzaad.

Thymus lanuginosus HORT. - zie **Thymus praecox 'Pseudolanuginosus'**

Thymus praecox OPIZ (subsp. *arcticus* (E. DURAND) JALAS) - Kruiptijm - Europa (ingev. Engeland, ca. 1596)

syn. *Thymus drucei* RONN.

Thymus serpyllum HORT., non L.

Halfstruikje, 10-20 cm hoog, zodevormend met kruipende steriele uitlopers, weinig tot sterk behaard. De stengels zijn liggend-opstijgend en aan weerszijden behaard. De bladeren zijn 4-8 mm lang, elliptisch-eirond tot langwerpig, gesteeld, gewimperd en met een randnerf. De bloemen staan in bol- tot aarvormige bloeiwijzen. De boventanden van de kelk zijn langer dan breed en gewimperd. De kroon is ca. 6 mm lang en wit of licht tot donker paarsroze. Bloeitijd mei-augustus.

Thymus praecox 'Albiflorus'

syn. *Thymus serpyllum* 'Albus'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 5 cm lang, ovaal, onduidelijk gesteeld, lichtgroen, gewimperd aan onderste helft van de rand, kaal, matig geurend.

BLOEMEN: talrijk, in korte bol- tot aarvormige bloeiwijzen, wit, mei-juni.

De aantrekkelijkheid van 'Albiflorus' wordt ontleend aan de witte bloemen, de frisse, lichtgroene bladeren en de zodevorming.

Thymus praecox 'Annie Hall'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 5 mm lang, ovaal, onduidelijk gesteeld, lichtgroen, gewimperd langs de onderste helft van de rand, verder kaal, matig geurend.

BLOEMEN: talrijk, in korte bol- tot aarvormige bloeiwijzen, wit met iets paarsroze tint (RHS CC: lichter dan 65D), zonder honingmerk, juni-juli.

Deze cultivar lijkt sterk op de witbloeiende *Thymus praecox* 'Albiflorus', maar verschilt ervan doordat de kroon een iets paarsroze tint heeft en de bloeitijd iets later is.

Thymus praecox 'Bressingham' (Bressingham Gardens, Diss, Norfolk, Engeland)

syn. *Thymus doerfleri* 'Bressingham Pink'

Thymus doerfleri 'Bressingham Seedling'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 7 mm lang, langwerpig-ovaal, met onduidelijke bladsteel, (grijs-)groen, matig ruw behaard, gewimperd langs hele rand, zwak geurend.

BLOEMEN: talrijk, in bol- tot aarvormige bloeiwijzen, paarsroze (RHS CC 68B) met onduidelijk, donker paarsroze gevlekt honingmerk, mei-juli.

Deze plant lijkt wel op *Thymus praecox* 'Hall's Variety', maar verschilt ervan door een sterkere beharing, iets meer langwerpig bladeren, een minder opvallend honingmerk en meer bloemen per bloeiwijze.

De plant is aantrekkelijk vanwege de vroege, lange en rijke bloei, de behaarde blaadjes en de zodevormende eigenschap.

Thymus praecox 'Carmineus' - zie kleurenfoto

syn. *Thymus serpyllum* 'Carmineus'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 5 mm lang, langwerpig-ovaal, met onduidelijke bladsteel, groen, gewimperd aan de onderste helft van de rand, kaal, matig geurend.

BLOEMEN: talrijk, in bol- tot aarvormige bloeiwijzen, donker paarsroze (RHS CC 74A-B) met donker paarsroze gevlekt honingmerk, juni-juli (nabloei in augustus).

Deze cultivar onderscheidt zich van de meeste andere door de opvallend donker paarsroze bloemkleur. Het verschil met *Thymus praecox* 'Purple Beauty' (met ongeveer dezelfde bloemkleur) is voornamelijk gelegen in de bloemgrootte (kleiner bij *T. praecox* 'Carmineus'), de aanwezigheid van steriele, kruipende uitlopers (bij *T. praecox* 'Carmineus' meer) en het aantal bloemen per bloeiwijze (bij *T. praecox* 'Carmineus' minder).

De plant is aantrekkelijk vanwege de rijke bloei, de nabloei in de zomer, de opvallend gekleurde bloemen en de zodevormende eigenschap.

Thymus praecox 'Coccineus'

syn. *Thymus serpyllum* 'Coccineus'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 5 mm lang, ovaal, onduidelijk gesteeld, groen, gewimperd langs de onderste helft van de rand, kaal, matig geurend.

BLOEMEN: talrijk, in aarvormige bloeiwijzen, paarsroze (RHS CC 70C-D) met matig duidelijk honingmerk (donker paarsroze met wit gevlekt), juni-juli.

De plant verschilt van *Thymus praecox* 'Carmineus' met name door de minder opvallende bloemkleur en de iets bredere stengelbladen.

Aantrekkelijk aan de plant zijn de rijke bloei, de paarsroze bloemen en de zodevormende eigenschap.

Thymus praecox 'Coccineus Minor'

Deze cultivar, ook wel in de handel als *Thymus serpyllum* 'Coccineus', lijkt op *T. praecox* 'Coccineus'. Het is er mogelijk een zaailing van, maar verschilt ervan door de mannelijk steriele (= meeldraadloze) bloemen, die tevens kleiner zijn en een minder opvallend honingmerk hebben, en de smallere bladeren.

Thymus praecox 'Goldstream'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 7 mm lang, ovaal, met onduidelijke bladsteel, geelbont (groen met gele punt), soms geheel groen of geheel geel, onderaan de bladrand gewimperd, verder kaal, sterk naar citroenen geurend.

BLOEMEN: talrijk, in onderbroken aarvormige bloeiwijzen, zonder meeldraden, paarsroze met vrij duidelijk donker paarsroze gevlekt honingmerk, juli-augustus.

Typisch aan de plant zijn de geelbonte blaadjes, de mannelijke steriliteit en de citroengeur. Daarmee lijkt deze cultivar op *Thymus* × *citriodorus* 'Doone Valley', maar verschilt daarvan door de iets mindere grofheid, iets lichtere bloemen en bladeren, de langwerpige driehoekige tanden van de bovenkelk die duidelijk zijn gewimperd en de stengelbehang aan weerszijden (de laatste twee kenmerken wijzen naar het ouderschap van *T. praecox*). Het vermoeden bestaat dat deze cultivar een hybride is van *T. praecox* en *T. × citriodorus* 'Doone Valley', maar in nader onderzoek (door bijvoorbeeld chromosoomtelling) zal dit moeten worden vastgesteld.

Thymus praecox 'Hall's Variety'

syn. *Thymus* 'Hall's Variety'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.
BLADEREN: ca. 5 mm, ovaal-eirond, met onduidelijke bladsteel, (grijs-)groen, gewimperd langs de hele rand, zwak ruw behaard, matig geurend.
BLOEMEN: talrijk, in bol- tot aarvormige bloeiwijzen, paarsroze (RHS CC 68B) met opvallend honingmerk (donkerroze met 2 witte stippen), mei-juli.

De mate van beharing van deze cultivar staat in tussen de kale *Thymus praecox*-cultivars (bijv. 'Coccineus') en de behaarde *T. praecox*-cultivars (bijv. 'Pseudolanuginosus'). Vrij typisch aan de plant zijn de vele lange wimperharen aan de bladrand in combinatie met het schaars voorkomen van lange haren op de bovenzijde van het blad, de bloeiwijzen met vrij weinig bloemen en het opvallende honingmerk.

Aantrekkelijk zijn de rijke, vroege en lange bloei, de paarsroze bloempjes met het opvallende honingmerk, de sterke groeikracht en de zodevormende eigenschap.

Thymus praecox 'Minor'

syn. *Thymus drucei* 'Minor'

GROEIWIJZE: matig krachtige, ca. 5 cm hoge, compacte, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.
BLADEREN: klein, ca. 3 mm, ovaal-omgekeerd eirond, gesteeld, (grijs-)groen, gewimperd langs de hele rand, ruw behaard, matig geurend.
BLOEMEN: talrijk, in bolvormige bloeiwijzen, niet of nauwelijks uitstekend, paarsroze (RHS CC 68B-C) met duidelijk donker paarsroze, wit gevlekt honingmerk, juli-augustus.

Het typische van deze cultivar zijn de compacte habitus, de driehoekige tanden van de bovenkelk en de kleine, relatief brede, harige blaadjes.

De plant is aantrekkelijk vanwege de compacte groeiwijze, de mooie, sterke en volle bloei en de zodevormende eigenschap.

Thymus praecox 'Mountain Select' - Bloeiende woltijm - zie kleurenfoto

syn. *Thymus britannicus* 'Mountain Select'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.
BLADEREN: ca. 5 mm lang, ovaal, gesteeld, grijsgroen, langs de hele rand gewimperd, ruw behaard, matig geurend.
BLOEMEN: vrij talrijk, in bol- tot aarvormige bloeiwijzen, paarsroze (RHS CC 68A-B) met matig duidelijk donker paarsroze, wit gevlekt honingmerk, mei-juni.

Deze plant valt op door de sterke beharing. In vergelijking met *Thymus praecox* 'Bressingham' is de plant sterker behaard, bloeit iets minder rijk (soms echter wél zeer rijk) en heeft een duidelijker honingmerk.

De plant is aantrekkelijk vanwege de sterke groeikracht, uitstekende zodevorming en de grijs behaarde bladeren alsmede de paarsroze bloempjes.

Thymus praecox 'Pincushion' - zie kleurenfoto

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.
BLADEREN: ca. 6 mm lang, langwerpig-lancetvormig, grijsgroen, langs de hele rand gewimperd, behalve aan de top, matig ruw behaard, matig geurend.
BLOEMEN: matig talrijk, paarsroze, juni-juli.

Typisch aan deze cultivar zijn de grijsgroene, langwerpig-lancetvormige bladeren.

Thymus praecox 'Pink Chintz' - zie kleurenfoto

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.
BLADEREN: ca. 6 mm lang, ovaal, (grijs-)groen, zwak ruw behaard en langs de hele rand gewimperd, matig geurend.
BLOEMEN: talrijk, in bol- tot aarvormige bloeiwijzen, tamelijk licht paarsroze (RHS CC 73D), met vrij onduidelijk honingmerk, juni-juli.

Deze cultivar is één van de rijkst bloeiende van het tijmsortiment.

Thymus praecox 'Pseudolanuginosus' - Wollige tijm (Woltijm) (cult. vóór 1880)

syn. *Thymus lanuginosus* HORT.

Thymus pseudo-lanuginosus RONN.

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.
BLADEREN: ca. 4 mm, eirond-ovaal, gesteeld, grijsgroen, langs de hele rand gewimperd, ruw behaard, matig geurend.
BLOEMEN: weinig talrijk, in bol- tot aarvormige bloeiwijzen, zonder meeldraden, tamelijk licht paarsroze (RHS CC 70D), zonder honingmerk, juni.

Het bijzondere van de plant zijn de mannelijke steriliteit, de sterke beharing, de relatief brede blaadjes, de veelal geringe bloei en de driehoekige tanden aan de bovenzijde van de kelk.

De cultivar is aantrekkelijk vanwege de grijs behaarde bladeren en de zodevormende eigenschap. De plant is in cultuur van vóór 1880, maar de herkomst is onbekend. In de handel is deze tijm vaak bekend als *Thymus pseudolanuginosus*.

Thymus praecox 'Purple Beauty' (Nederland, circa 1980) - nieuwe naam

syn. *Thymus serpyllum* 'Atropurpureus'

GROEIWIJZE: matig krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met (weinig) kruipende uitlopers.
BLADEREN: ca. 8 mm lang, langwerpig-ovaal, kort gesteeld, groen, aan de onderste helft van de rand gewimperd, kaal, zwak geurend.
BLOEMEN: talrijk, in lange, veelal iets onderbroken aarvormige bloeiwijzen, relatief groot, donker paarsroze (RHS CC 74B) met wit en donker paarsroze gevlekt honingmerk, juni-juli.

Deze cultivar onderscheidt zich van de meeste andere door de relatief grote bloemen (met name de onderlip van de kroon) en de opvallend donker paarsroze bloemkleur. In vergelijking met de andere cultivars van *Thymus praecox* vallen verder het gering aantal (steriele) uitlopers op en bovendien de vrij grote bloeiwijzen, zowel de lengte als het aantal bijschermen.

De plant is met name aantrekkelijk door de rijke bloei en de grote, opvallend gekleurde bloemen. Deze, rond 1980 in Nederland naamloos ingevoerde kloon, kreeg aanvankelijk de - ongeldige - naam *T. serpyllum* 'Atropurpureus'.

Thymus praecox 'Purpurteppich' - zie *Thymus pulegioides* 'Purpurteppich'

Thymus praecox 'Pygmaeus'

syn. *Thymus pygmaeus*
Thymus 'Pygmaeus'
Thymus serpyllum 'Pygmaeus'

GROEIWIJZE: matig krachtige, ca. 5 cm hoge, compacte, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: klein, ca. 3 mm lang, ovaal-omgekeerd eirond, gesteeld, (grijs-)groen, langs de hele rand gewimperd, ruw behaard, matig geurend.

BLOEMEN: talrijk, in bolvormige, nauwelijks uitstekende bloeiwijzen, tamelijk donker paarsroze (RHS CC 67A-B) met duidelijk donker paars gevlekt honingmerk, juli-augustus.

Deze plant is bijna identiek met *Thymus praecox* 'Minor', maar verschilt door de donkerder bloemkleur.

Thymus praecox 'Russetings'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 10 cm hoge, zodevormende halfheester met kruipende uitlopers.

BLADEREN: ca. 8 mm lang, eirond-ovaal, (grijs-)groen, iets ruw behaard, langs de hele rand gewimperd (soms alleen de onderste helft), matig geurend.

BLOEMEN: talrijk, in bol- tot aarvormige bloeiwijzen, klein, paarsroze (RHS CC 78D), met duidelijk honingmerk (donker paarsroze streep met aan weerszijden witte vlek), zonder meeldraden, juni-juli.

Deze rijkbloeiende cultivar valt op door de meeldraadloze bloempjes met een opvallend honingmerk op de onderlip.

In de Engelse "Plantfinder" wordt deze tijd 'Russetings' genoemd in plaats van 'Russetings', maar dit is vrijwel zeker onjuist.

Thymus pulegioides L. - Grote wilde tijd - Europa (lang in cultuur)

Halfstruikje, 15-40 cm hoog, weinig behaard. De stengels zijn opstijgend en alleen op de ribben behaard. De bladeren zijn 5-15 mm lang, eivormig, gesteeld en gewimperd. De bloemen staan in onderbroken aarvormige bloeiwijzen. De boventanden van de kelk zijn langer dan breed en gewimperd. De kroon is ca. 6 mm lang en wit of paarsroze van kleur. Bloeitijd juli-september. De in "Nederlandse Dendrologie" beschreven cultivar 'Splendens' is niet meer in cultuur aange troffen.

Thymus pulegioides 'Albus'

GROEIWIJZE: krachtige, tot 30 cm hoge halfheester met opstijgende stengels.

BLADEREN: groot, ca. 12 mm, eirond-omgekeerd eirond, gesteeld, lichtgroen, langs onderste deel van de rand gewimperd, kaal, vrij sterk geurend.

BLOEMEN: talrijk, in onderbroken aarvormige bloeiwijzen, wit, juli-september.

De plant onderscheidt zich van de meeste andere door de typisch behaarde (alleen op de ribben), opstijgende stengels, de grote bladeren en de witte bloemen.

Aantrekkelijk zijn de bloeirijkheid, de sterke groeikracht en de witte bloemen.

Thymus pulegioides 'Purpurteppich'

syn. *Thymus praecox* 'Purpurteppich'
Thymus rotundifolius 'Purpurteppich'

GROEIWIJZE: krachtige, ca. 15 cm hoge, opstijgende halfheester.

BLADEREN: ca. 9 mm lang, eirond-ovaal, donkergroen, ongewimperd of met enkele kleine wimpers aan de basis, verder kaal, vrij sterk naar citroenen geurend.

BLOEMEN: talrijk, in onderbroken aarvormige bloeiwijzen, donker paarsroze, juni-juli.

'Purpurteppich' is een zeer kale vorm van *Thymus pulegioides*. Een aantal bladeren binnen één plant is zelfs ongewimperd. De bloemen zijn opvallend donker paarsroze.

Thymus pulegioides 'Splendens' - zie onder **Thymus pulegioides**

Thymus pygmaeus - zie **Thymus praecox 'Pygmaeus'**

Thymus 'Pygmaeus' - zie **Thymus praecox 'Pygmaeus'**

Thymus rotundifolius 'Purpurteppich' - zie **Thymus pulegioides 'Purpurteppich'**

Thymus serpyllum HORT. non L. - zie **Thymus praecox**

Thymus serpyllum L. - Wilde tijd - Noord- en Midden-Europa

Van *Thymus serpyllum* L., zoals onderscheiden door Jalas (zie Naamsverwarring en Systematiek), zijn geen exemplaren in Nederland aangetroffen, hoewel zeer veel cultivars onder deze soortnaam voorkomen. De meeste van deze cultivars behoren tot de soort *T. praecox*. De nauwverwante soorten *T. serpyllum* en *T. praecox* zijn van elkaar te onderscheiden doordat: 1e. *T. serpyllum* altijd een rondom behaarde stengel heeft, terwijl *T. praecox* een stengel heeft, die meestal aan weerszijden is behaard; 2e. *T. serpyllum* nerven heeft, die naar de bladrand toe verdwijnen, terwijl *T. praecox* nerven heeft, die naar de rand toe overgaan in een aan de top sluitende randnerf; 3e. De boventanden van de kelk van *T. serpyllum* driehoekig zijn, terwijl deze van *T. praecox* meer langwerpige driehoekig zijn; 4e. *T. serpyllum* 28 chromosomen per cel heeft, terwijl *T. praecox* het dubbele aantal heeft.

Thymus serpyllum Hort. non L. - zie **Thymus praecox**

Thymus serpyllum 'Albus' - zie **Thymus praecox 'Albiflorus'**

Thymus serpyllum 'Atropurpureus' zie - **Thymus praecox 'Purple Beauty'**

Thymus serpyllum 'Carmineus' - zie **Thymus praecox 'Carmineus'**

Thymus serpyllum 'Coccineus' - zie **Thymus praecox 'Coccineus'**

Thymus serpyllum 'Elfin' - zie **Thymus 'Elfin'**

Thymus serpyllum 'Pygmaeus' - zie **Thymus praecox 'Pygmaeus'**

Thymus vulgaris - Echte tijd - Middellandse-Zeegebied (cult. sedert de oudheid (Grieken))

Dwergstruik, 15-40 cm hoog, kruidig geurend en kort behaard. De stengels zijn opgaand en aan de 4 zijden even sterk behaard. De bladeren zijn 5-10 mm lang, lijnvormig-ovaal, gesteeld, ongewimperd, de onderzijde is kort fluwelig behaard en de randen zijn teruggedroefd. De bloemen staan in boven elkaar geplaatste schijnkransen. De boventanden van de kelk zijn ongewimperd en ze zijn even lang als breed. De kroon is licht paarsroze tot wit. De plant bloeit van mei tot augustus en is licht vorstgevoelig.

De blaadjes van deze soort worden veel gebruikt als keukenkruid.

Thymus vulgaris 'Compactus' - zie foto blz. 33

GROEIWIJZE: krachtige, compacte, opgaande, tot 30 cm hoge dwergheester, met dikke, stijve, spreidende hoofdtakken.

BLADEREN: ca. 6 mm lang, langwerpig, met teruggeslopte randen, ongewimperd, van onderen kort fluwelig behaard.

BLOEMEN: talrijk, in boven elkaar geplaatste schijnkransen, licht paarsroze, zonder meeldraden, juni-augustus.

De cultivar 'Compactus' valt ten opzichte van de andere cultivars op door de opgaande, compacte en heesterachtige habitus en door de ongewimperde, van onderen kort fluwelig behaarde bladeren met teruggeslopte randen. Naarmate de plant ouder wordt is ze minder compact.

GEBRUIKSWAARDE-TABEL THYMUS

Soort/Cultivar	W.h.-heid	Hoogte	Geurblad	Bladkleur	Bloei	Bloemkleur	Bl.-tijd	Gebr.
caespitius	matig	10 cm	sterk	lichtgroen	matig	paarsroze	6-7	R K
- 'Compact Gem'	matig	10 cm	sterk	lichtgroen	arm	paarsroze	6-7	R K
cherlerioides	matig	10 cm	zwak	grijsgroen	matig	paarsroze	5-7	R
× citr. 'Aureus'	goed	15 cm	sterk	geelgroen	rijk	l.paarsroze	6-8	R K
- 'B. Anderson'	goed	15 cm	matig	geel	rijk	paarsroze	7-9	R
- 'Doone Valley'	redel.	10 cm	sterk	geelbont	rijk	paarsroze	7-8	R K B
- 'Golden King'	goed	20 cm	sterk	geelbont	rijk	l.paarsroze	7-8	R K
- 'Silver Queen'	goed	20 cm	matig	witbont	rijk	l.paarsroze	6-8	R
'Elfin'	matig	5 cm	niet	d.groen	zeld.	-	-	R
herba-barona	matig	10 cm	sterk	groen	matig	paarsroze	6-7	R K B
praecox 'Albifl.'	goed	10 cm	matig	lichtgroen	rijk	wit	5-6	R B
- 'Annie Hall'	goed	10 cm	matig	lichtgroen	rijk	rozewit	6-7	R B
- 'Bressingham'	goed	10 cm	zwak	grijsgroen	rijk	paarsroze	5-7	R B
- 'Carmineus'	goed	10 cm	matig	groen	rijk	d.paarsroze	6-8	R B
- 'Coccineus'	goed	10 cm	matig	groen	rijk	paarsroze	6-7	R B
- 'Goldstream'	goed	10 cm	sterk	geelbont	rijk	paarsroze	7-8	R K B
- 'Hall's Var.'	goed	10 cm	matig	(grijs-)gr	rijk	paarsroze	5-7	R B
- 'Minor'	goed	5 cm	matig	grijsgroen	rijk	paarsroze	7-8	R(B)
- 'Mountain Sel.'	goed	10 cm	matig	grijsgroen	matig	paarsroze	5-6	R B
- 'Pincushion'	goed	10 cm	matig	grijsgroen	matig	paarsroze	6-7	R B
- 'Pink Chintz'	goed	10 cm	matig	(grijs-)gr	rijk	l.paarsroze	6-7	R B
- 'Pseudolanug.'	goed	10 cm	matig	grijsgroen	arm	l.paarsroze	6	R B
- 'Purple Beauty'	goed	10 cm	zwak	groen	rijk	d.paarsroze	6-7	R
- 'Pygmaeus'	goed	5 cm	matig	grijsgroen	rijk	d.paarsroze	7-8	R(B)
- 'Russetings'	goed	10 cm	matig	(grijs-)gr	rijk	paarsroze	6-7	R B
puleg. 'Albus'	goed	20 cm	sterk	lichtgroen	rijk	wit	7-9	R(B)
- 'Purpurteppich'	goed	15 cm	sterk	d. groen	rijk	d.paarsroze	6-7	R(B)
vulg. 'Compactus'	redel.	25 cm	sterk	groen	rijk	l.paarsroze	6-8	R K

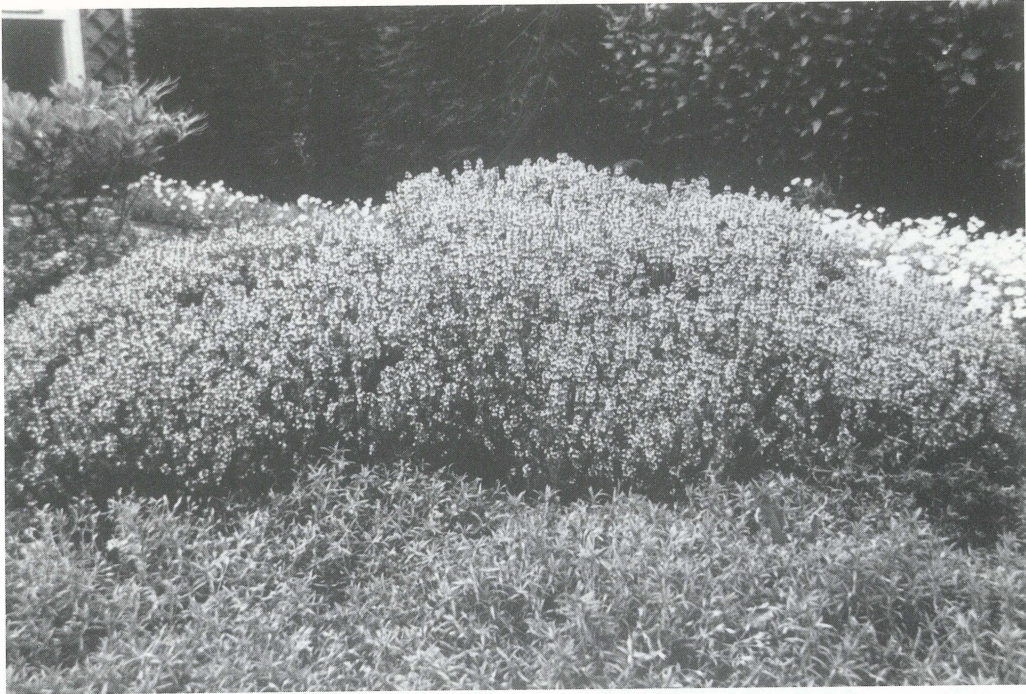
VERKLARINGEN:

W.h.heid = winterhardheid

Geur = geur die vrijkomt bij kneuzen van het blad

Bl.tijd = bloeitijd

Gebruik: R = rotsplant; K = kruidenplant; B = bodembedekker

Thymus vulgaris 'Compactus'

LITERATUUR:

BERGMANS, J.: Vaste Planten en Rotsheesters - J.H. Faassen-Hekkens, Tegelen, 2de druk, 1939.
BOOM, B.K.: Nederlandse Dendrologie - Veenman & Zonen BV., Wageningen, 12de druk, 1982.
ENCKE, F., G. BUCHHEIM & S. SEYBOLD: Zander Handwörterbuch der Pflanzennamen - Eugen Ulmer, Stuttgart, 1984.
HEGL, P.: Illustrierte Flora von Mitteleuropa 5 (5), 1927.
HUXLEY, A. & M. GRIFFITHS: The new RHS Dictionary of Gardening 4 - Macmillan Press, Hampshire, England, ed. 1992.
JELITTO, L., W. SCHACHT & A. FESSLER: Die Freiland Schmuckstauden - Eugen Ulmer, Stuttgart, 1985.
LAAR, H.J. VAN DE & G. FORTGENS: Naamlijst van vaste planten - Proefstation Boskoop, 2de druk, 1990.
LYKA, K.: Beiträge zur systematik der Mitteleuropäischen Thymus-Formen - (losse paper), 1924.
RONNIGER, K.: Beiträge zur kenntnis der Gattung Thymus 1 - Repertorium specierum novarum 20: 322-332, 1924.
SHISHKIN, B.K.: Flora of the U.S.S.R. 21 - Keter Publishing House Jerusalem, 1977.
TREHANE, P.: Index Hortensis, vol. I: Perennials - Quarterjack Publishing, Wimborn, Dorset, 1989.
TUTIN, T.G. e.a.: Flora Europaea 3 - Cambridge University Press, 1972.